

поблажливість під час перевodu учнів в вищі класи...» (Матвій Номис, 1898).

Цікаві міркування виклав Матвій Номис і з приводу призначення учителя, директора та основних обов'язків учня: «...учні повинні навчатись, а директор має не благодушенствувати, чи дивитись на своє місце як на синекуру (за середньовіччя – прибуткова церковна посада, не пов'язана з певними обов'язками. – З.Ш.), а працювати, працювати і працювати у сфері своїх обов'язків (щоб навчальний заклад ріс і розвивався); а учителі повинні навчати, саме навчати, а не обмежуватись лише задаванням завдань (із переказуванням, замість пояснення, тексту підручника своїми словами) і байдужим виставлянням балів під час їхнього прослуховування» (Матвій Номис, 1898).

Отже, праця Матвія Номиса «Замітки до ювілейної на честь двадцятип'ятиліття Лубенської гімназії записки» є не лише важливою історико-педагогічною пам'яткою для вивчення діяльності Лубенської гімназії на початковому етапі, а й джерелом для аналізу соціально-педагогічних поглядів персоналії, а також вивчення шляхів їх практичного втілення.

Янченко Т. В.

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні має значний вплив на освіту, який виявляється у зовнішньому, організаційному форматі у переході на дистанційну форму навчання у більшості закладів освіти, а у внутрішньому, змістовому – в зміні пріоритетів щодо моделі поведінки та взаємостосунків між учасниками освітнього процесу.

Як наголошує українська дослідниця О. Кравченко, перед закладами вищої освіти постають нові виклики, пов'язані із воєнним станом – як щодо організації освітнього процесу, так і різних видів позанавчальної діяльності студентської молоді

(Кравченко О., 2022). Водночас соціальне виховання та соціально-виховна робота зі здобувачами освіти залишається важливим складником діяльності закладів освіти.

Насамперед зупинимося на значенні понять «соціальне виховання» та «соціально-виховна робота». В окремі періоди вчені по-різному розуміли, а відтак і пояснювали зміст поняття «соціальне виховання». Одні розглядали його суто в рамках соціальної педагогіки, трактували як соціальний аспект виховання. Інші зводили до соціальної етики, розглядаючи соціальне виховання як засіб формування моральних переконань і світоглядних установок. Існували також концепції, згідно з якими соціальне виховання вважалось вченням про партнерство, покликаним виховувати людину в дусі готовності до компромісу і терпимості до інакомислячих. Деякі вчені розглядають соціальне виховання в поєднанні із соціальним навчанням як форму соціальної роботи, націлену на зміни у соціально-психологічній структурі особистості. Сучасні науковці визначають його і як керовану частину соціалізації, її інструмент (Поліщук Ю., 2016). Дослідник Ю. Поліщук зазначає, що соціальне виховання – це поняття комплексне, інтегративне, яке передбачає повноцінне функціонування всього суспільного арсеналу виховних засобів і можливостей з метою морального і соціального формування особистості (Поліщук Ю., 2016).

На думку О. Безпалько, «соціальне виховання – це процес забезпечення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій» (Безпалько О., 2003). Н. Сейко соціальне виховання розглядає як «систему цілеспрямованого впливу суспільства на цінності, відносини, життєві смисли окремої людини та соціальних макрогруп в інтересах узгодження особистісного і загальносуспільного розвитку» (Сейко Н., 2002).

Усі ці визначення поєднані ідеєю про те, що соціальне виховання сприяє формуванню життєвих компетентностей, соціально значущих якостей і позитивних ціннісних орієнтацій дітей і молоді, сприяє їх соціалізації та соціальній адаптації. Це

означає, що в сучасних умовах суспільних трансформацій і потребах соціальне виховання є важливою умовою педагогічної підтримки дітей і молоді.

Значимо, соціально-виховна робота з дітьми та молоддю – це, насамперед, система заходів щодо реалізації завдань соціального виховання в практичній площині, втілення їх у суспільний простір.

На думку О. Кравченко, перспективними видаються такі заходи для соціально-виховної роботи зі студентською молоддю в умовах війни: уведення до освітніх програм освітніх компонентів медіаграмотності та управління конфліктами; посилення уваги менеджерів вищої освіти до інституту кураторства в умовах дистанційного навчання; розробка програм соціально-психологічної реабілітації та адаптації після дистанційного навчання, а також від наслідків воєнних подій; посилення в освітніх програмах формування соціальних навичок, зокрема «soft skills», спрямованих на розвиток соціоемоційної компетентності здобувачів; розробка та впровадження в закладах освіти обґрунтованих рекомендацій щодо заходів з ушанування пам'яті загиблих під час війни (Кравченко О., 2022).

У Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка реалізуються різні напрями соціально-виховної роботи зі студентами, актуальні в умовах війни. Так, викладачі та студенти Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського беруть участь у проєкті «Вивчай і розрізняй: інфо-медійна грамотність», що виконується Радою міжнародних досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти та науки України та Академією Української преси (керівниця проєкту кандидат історичних наук, доцент О. Б. Стрілюк). Його метою є формування критичного мислення, вміння протистояти інформаційній війні та відрізняти правдиву інформацію від неправдивої, виявляти «фейки» і недостовірну інформацію, що відповідає запитам сучасного суспільства.

Викладачі та студенти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка займаються

волонтерською діяльністю: плетуть маскувальні сітки, виготовляють окопні свічки, готують продуктові набори для військових, збирають ліки, шкарпетки та інші речі для воїнів. Студенти Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського проводять безкоштовні театралізовані екскурсії для вимушених переселенців, військових та інших категорій громадян.

В умовах війни зросло значення роботи кураторів академічних груп, які виконують безліч функцій, зокрема допомагають студентам в організації дистанційного навчання, надають їм психологічну та соціально-педагогічну підтримку.

Психологічна служба Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка на чолі з кандидатом психологічних наук О. Л. Гірченко проводить онлайн зустрічі «Поруч з психологом», індивідуальні консультації та тренінги для академічних груп з метою подолання наслідків негативного впливу війни на особистість і сприяння адаптації до життя та навчання в умовах війни.

Одним із можливих шляхів здійснення соціального виховання студентів є їх науково-дослідна робота, яка стосується актуальних проблем розвитку освіти та суспільства, бо заглиблення в тему дослідження сприяє формуванню відповідних поглядів і переконань особистості. Так, під час студентської наукової конференції та наукового семінару магістрантів і аспірантів, що були організовані у листопаді та грудні 2022 р. у Навчально-науковому інституті історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського, теми доповідей учасників педагогічних секцій стосувалися навчання дітей в умовах війни, патріотичного виховання, формування громадянської ідентичності, соціально-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу.

Пріоритетним напрямом роботи зі студентами є національно-патріотичне виховання та формування громадянської ідентичності молоді. В умовах воєнного часу необхідно різними інформаційними, освітніми та просвітницькими засобами пропагувати ідею територіально-культурного розмаїття та цілісності України; розробити і впровадити медійні, просвітницькі та інші механізми

формування взаємної поваги, терпимості й порозуміння між громадянами, які зі зброєю в руках захищають Батьківщину, цивільним населенням, тимчасово переміщеними особами і громадами, які їх приймають, тими, хто залишається в Україні, і тими, хто виїхав за її межі» (Кравченко О., 2022; Слюсаревський М., 2022).

Визначальне рішення про історико-культурну складову освітнього процесу ухвалило Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти від 21 червня 2022 р. Національне Агентство конкретизує, що університетська автономія не є релевантним обґрунтуванням для відмови від відповідних освітніх компонентів або для їх перенесення до вибіркових дисциплін. Заклад вищої освіти несе відповідальність за якість власних освітніх програм та моральний обов'язок – формувати патріота своєї країни. Йдеться не лише про фахову підготовку, а й про всебічний гармонійний розвиток особистості здобувачів вищої освіти, їхню громадянську позицію і патріотизм, тобто виконання світоглядних завдань вищої освіти (Кравченко О., 2022).

Отже, в умовах війни перед закладами вищої освіти постали нові складні завдання, пов'язані з соціальним вихованням студентів з метою надання їм психологічної підтримки, їх адаптації до реалій життя, залучення до суспільних процесів, що відбуваються в країні, формування громадянської ідентичності та критичного мислення.

Янченко Т. В., Кобзєва А. М.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОСВІТНИЦТВА БАТЬКІВ ТА ЇХ УЧАСТЬ У ВПРОВАДЖЕННІ ІНКЛЮЗІЇ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

За твердженням фахівців з інклюзивної освіти, сім'я є основним компонентом соціальної адаптації дитини і саме сім'я повинна забезпечити їй належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального і духовного розвитку. Сім'я є